

Бэлэмнэний бөлөххө

грамотаҕа уонна тыл сайдыытыгар

сылы түмүктүүр аһаҕас дьарык «Дорҕооннуун доҕордоһуу»

Федорова Г.Е.
Покровской куорат,
Оҕону сайыннарар киин №1 “Сардаана”
оҕо саадын иитээччитэ.

Сыала: Оҕолор сыл иһигэр ылыммыт билиилэрин чинэтии, хатылааһын.

Уөрэх уобаластарын соруктара:

1. Оҕо тылын өһүн сайыннары:

- этии, тыл, сүһүөх, дорҕоон өйдөбүлүн чинэтии;
- тылы дорҕоонунан, сүһүөбүнэн ырытары хатылааһын;
- этии онорорго эрчийи;
- оҕо санаатын чуолкайдык этэр, тылы көрдүүр, булар дьобурун сайыннары;

2. Оҕо этин - сиинин сайыннары:

- Физминутка, хамсанылаах оонньуу “Дорҕооннуун доҕордоһуу”;
- илии кыра былчыннарын сайыннары.

3. Оҕо билэр -көрөр дьобурун сайыннары:

- сыл иһигэр ылыммыт билиилэрин чинэтии, хатылааһын.

4. Оҕо кэрэни өйдүүр дьобурун сайыннары:

- Чуораанчык соруудаҕын кырааскалааһын.

5. Оҕо уопастыбаҕа сылдыарын, бодоруһарын сайыннары:

- атын оҕо эппиэтин, санарарын сэнээрэн истэргэ үөрэтии;
- биир хамаандаҕа улэлииргэ, доҕордуу буоларга иити.

Туттуллар тэриллэр: дуоска, компьютөр, музыка, 2 кирилиз ойуу, “Чуораанчык” сурунаал, чуораан, былаах, мээчик, оҕолорго биирдиилээн хартыыналар, дорҕооннор фишкалара.

Дьарык хаамыта:

Дьарыкка түмэр, бэлэмнэниир оонньуулар (настройка).

- Үүммүт куммут, дьарыкпыт ситиһиилээх буоллун! (оҕолор төгуруччу туран ытыстарын охсуһуннараллар).

Болҕомтону түмэр оонньуу. Бытаан музыка тыаһыыр.

Иитээчи: харахпытын симтибит, ханас илиибитинэн уна кулгаахпытын тутабит. Икки илиибитин иннигэр ууннубут, уна илиибитинэн муннубут төбөтун таарыйабит.

Болҕомтобут тумулуннэ, дьарыкка бэлэммит (оҕолор бары бииргэ санараллар).

Бугунну тыл сайдыгта уонна грамота дьарыгар биниги хатылыахпыт сыл устата этии, тыл, сүһүөх, дорҕоон туһунан тугу билбиппитин.

Икки хамаанданнан оонньоохпут.

Болҕомтоҕо оонньоу “Дорҕоон тыл хайа өттүгэр саһа сылдьарын истинг , булун”

Иитээччи тыл полоскатын кордорор. “С” дорҕоону истэбит . Саа, сугэ, кус, хаас, куоска.

“Б” дорҕоону булабыт. Таба, баҕа.

Тыл туохтан турарый? (дорҕоонтон).

- Оҕолор дорҕооннору холбоотохпунуна биниги тугу таһаарар эбиппитий? (тыллары).

“Х” дорҕоонтон сабаланаар тыллары толкуйдуубут. (хайа хамаанда элбэх тылы толкуйдуур эбит).

Тыл сүһүөҕэ диэн тугуй? (Тылы арааран этии).

Оонньоу тылы сүһүөххэ араары “ Тыл иккис сүһүөҕун салҕыы эт”

(хамаандаҕа очко эбиллэн иһэр.

Та- ба, ба- ҕа, кыр- са, ос- туол, та- раах, ту – раах, су -лус, кул- гаах, тар -бах. Ус сүһүөхтээх тылы толкуйдуубут.

Чуораан тыаһыыр. Чуораанчык уол сурунаалын аҕалан биэрэллэр.

Иитээччи: Оҕолоор, Чуораанчык уол сурунаалын ыппыт, суруктаах.

Кунду оскуолаҕа киирээри сылдьар доҕотторум!

Эниги ханнык ыйга оскуолаҕа киирэбитий ?

Билигин ханнык ыйый? Муус устар иннигэр ханнык ый баар этэй?

Муус устар ый кэнниттэн ханнык ый кэлэрий?

Оччого сылга хас ый баарый?

Миэхэ баһаалыста көмөлөһун, сорудахтарбын толорун. Этии диэн тугуй?

Этии схематын ытабын диэбит. Иитээччи этии схематын көрдөрөр. Икки, ус, туөрт тыллаах этиилэри толкуйдаан.

Физкультминутка (эти – хааны эрчийии.)

Төгүрүччү туран музыканнан хаамаллар, харахтарын симэллэр.

Иитээччи: сөрүүн тыал урэр сирэйбитин.(Иитээччи веерынан салгыны хамсатар).

Харахпытын арыдыбыт. Корун эрэ сиргэ, бу тыалбыт мэниктээн ааста. Хартыыналарбын ыста. Биирдии хартыынаны ылын, миэстэбитигэр олурун.

Кимиэхэ туох хартыыната тубэстэ?

Кимнээххэ дьиэ кыылларын хартыыната баарый? Илиигитин уунун.

Кимнээххэ дьийкэй кыылар баалларый?

Сон, ыстаан маны биир тылынан туохтар диибитий? (тагастар).

Кус, хаас, тураах (көтөрдөр).

Чуораанчык соруудаҕа:

Ханнык дорҕооннор бэлиэлэрин билэбитий? (аһаҕас, бүтэй, уһун асаҕас, кылгас аһаҕас, хоһуламмыт бүтэй дорҕооннор, дифтонг).

Хартынананы көрөн тылла фишканнан суруйун.

Буква диэн тугуй? (Дорҕоон бэлиэтэ).

Оонньуу “Дорҕооннуун доҕордоһуу” музыканнан ункуулууллэр, музыка тохтоотоҕуна этиллибит дорҕоон бэлиэтин илиилэринэн – атахтарынан онорон көрдөрөллөр. Х, Т, П, А, К, О.

Чуораанчык барыгытыгар чуораан ойуутун бэлэхтиир, кизгэтэннит кырааскалаан.

Дьарык хоһоонунан тумуктэнэр.

Дорҕооннуун доҕордоһон,

Тыллары толкуйдуубут,

Тыллары холбооммут,

Этиини оноробут.

Кэпсээни истэн

Кэпсииргэ бэлэммит,

Хоһоону уерэтэн

Хоһуйан ааҕабыт.